

การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม OTOP นวัตวิถีอย่างยั่งยืน
ของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท
Designing Cultural Heritage Tourism Trail on OTOP Nawatwithi
Sustainable Noen Kham Community,
Noen Kham Subdistrict, Noen Kham District, Chai Nat Province

อมรา ดอกไม้* และ ศิริพร อำไพลาภสุข²

Ammara Dokmai^{1} Siriporn Ampailapsuk²*

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 13000

Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University,

Phra Nakhon Si Ayutthaya 13000, Thailand

² คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร 10210

Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakij Pundit University, Bangkok 10210, Thailand

*Corresponding author: E-mail: ammara.d@aru.ac.th

(Received: June 8, 2022; Accepted: August 23, 2022)

Abstract: This research aimed 1) to study general background of the community in terms of physical, social and cultural aspects of Noen Kham community, 2) to study cultural heritage and local wisdom, and 3) to present a cultural tourism trail for bicycles. This research followed a qualitative research method by analyzing documents, group conversations, in-depth interviews and non-participatory observations. The research findings regarding that Noen Kham community showed there were 5 kinds of cultural heritage and local wisdom as follows: 1) handcrafts 2) food and nutrition 3) festivals and events 4) lifestyle, and 5) language. Therefore, the research designed a cultural heritage tourism trail for tourists to experience and learn about cultural heritage and local wisdom through activities of Lao Vieng community and named this tourism program “Travel in the Community and Experience the Charm of Lao Vieng”. The guidebook is useful and creates value for Noen Kham community as a cultural heritage tourism spot for Lao Vieng culture.

Keywords: Designing tourism trail, cultural heritage, OTOP Nawatwithi, Noen Kham community, Chai Nat province

บทคัดย่อ: การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม 2) เพื่อศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ 3) เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจักรยาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านเนินขามเป็นชุมชนลาวเวียงจันทน์มีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สามารถจัดกลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ 5 ด้าน คือ 1) ด้านศิลปหัตถกรรม 2) ด้านอาหารและโภชนาการ 3) ด้านเทศกาลและงานประเพณี 4) ด้านการใช้ชีวิต 5) ด้านภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ผู้วิจัยได้ออกแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม และทำการทดสอบเส้นทางร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมของชุมชนลาวเวียง ใช้ชื่อโปรแกรมท่องเที่ยวนี้ว่า ท่องเที่ยวชุมชน สัมผัสมนต์เสน่ห์ “ลาวเวียง” เพื่อให้

นักท่องเที่ยวได้ใช้คู่มือนี้ที่เป็นประโยชน์และสร้างคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านเนินขามในมิติของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมลาวเวียง

คำสำคัญ: การสร้างเส้นทางท่องเที่ยว มรดกวัฒนธรรม โอทอปนวัตวิถี ชุมชนบ้านเนินขาม จังหวัดชัยนาท

คำนำ

การท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ในบางปีการเติบโตของการท่องเที่ยว นับเป็นครึ่งหนึ่งของอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจ (Sirilapanan, 2020)

โครงการหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน โดยนำอัตลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมาเป็นจุดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนจนก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน

การใช้ชีวิต “ภายใต้สถานการณ์” ที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในประเทศไทย เมื่อคนทั่วโลกต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิต กล่าวคือจำเป็นต้องงดกิจกรรมเว้นระยะห่างระหว่างสังคม (Sangsawangwatthana *et al.*, 2020) สำหรับภาคธุรกิจท่องเที่ยวจึงต้องปรับตัวจัดรูปแบบการท่องเที่ยววิถีใหม่ (next normal) เนื่องจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวจากสถานที่ที่ผู้คนนิยม จากเมืองหลักที่มีความหนาแน่นของกลุ่มนักท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนเป็นท่องเที่ยวตามเมืองรองหรือชุมชนมากขึ้น (Sirivejjabhandu, 2021) เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ และมีขนาดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เล็กลงไปด้วย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวต้องการสถานที่ไม่วุ่นวาย มีความเป็นธรรมชาติ มีกิจกรรมที่ผ่อนคลาย ลดความเครียดและตอบสนองความต้องการทางกายใจ แหล่งท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่ให้ประสบการณ์ใหม่ ๆ หาไม่ได้จากชีวิตประจำวัน (Sriboonruang and Pimonsompong, 2021)

จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและประวัติศาสตร์ที่มีความ

น่าสนใจ มีระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก (Teanthaworn, 2020) บ้านเนินขามเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบภาคกลางที่ได้รับรางวัลจากการประกวดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบ ประจำปี พ.ศ. 2561 มีลักษณะเด่นในเรื่องของความรู้ภูมิปัญญา มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย โดยมีการจัดการท่องเที่ยวโดยผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานเป็นหมู่คณะ

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวพบว่า โครงการหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ต้องการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน แต่ยังคงขาดความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดเล็ก ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมลาวเวียงอันเป็นจุดเด่นของชุมชนที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสการท่องเที่ยววิถีใหม่ ปรับเปลี่ยนการรับจำนวนนักท่องเที่ยวจากกลุ่มขนาดใหญ่ ให้สามารถรับกลุ่มขนาดเล็กและมีเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง และได้กำหนดวัตถุประสงค์ในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม นอกจากนี้ศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม และนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจักรยานในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน อีกทั้งมรดกวัฒนธรรมลาวเวียงใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านเนินขาม

อุปกรณ์และวิธีการ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (focus group)

ระยะเวลาในการวิจัย

ดำเนินการวิจัยช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ขอบเขตของพื้นที่ในการดำเนินการวิจัยคือชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้จัดการชุมชนบ้านเนินขาม ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านเนินขาม เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน ประกอบด้วยผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านประจำฐานกิจกรรม (บ้านห้าว บ้านโบริมร้อยปี โรงเรียนชานา สป่าบ้านทุ่ง เย็บเสื้อจวบหม้อ) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเนินขาม และหน่วยงานราชการกรมการพัฒนารัฐบาลจังหวัดชัยนาท ส่วนเทคนิคการสนทนากลุ่ม จำนวน 5 ท่าน ส่วนการตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อให้ข้อมูลวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านวิธีการ เก็บรวบรวมข้อมูล การทบทวนข้อมูล และใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกับผู้ให้ข้อมูลทุกรายเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ผลกระทบต่อชุมชนบ้านเนินขาม

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

2.2 สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการสังเคราะห์เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นการหาความเที่ยงตรง นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยเลือกข้อที่มีค่า IOC (index of item objective congruence) มากกว่า 0.5 ส่วนข้อใดที่มีค่าน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนั้นแล้วข้อคำถามทุกข้อต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ตรวจสอบ และเห็นว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ครบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลด้านเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1.1 การศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร เป็นการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสารงานวิจัย บทความ หนังสือ แผนที่ เพื่อนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท

1.2 การเก็บข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยทำการบันทึกเสียงการสนทนาด้วยเครื่องบันทึกเสียงในการ

สัมภาษณ์กับกลุ่มประชากรตัวอย่างในชุมชนบ้านเนินขาม ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนาแบบกลุ่ม โดยขออนุญาตบันทึกเสียงจากผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง และให้ความสำคัญเรื่องของการรักษาความลับของข้อมูลหลักประกอบการสัมภาษณ์ รวมทั้งจัดประเด็นสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์และบันทึกภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเนินขาม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

2. การออกแบบและทดลองเส้นทางท่องเที่ยว และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกด้วยเส้นทางที่สั้นที่สุดและเหมาะสมที่สุด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเนินขาม โดยกลุ่มผู้เข้าทดลองเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนชุมชนบ้านเนินขาม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ให้สัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละท่าน และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบ และนำไปเชื่อมโยงข้อมูลที่มี และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลขแต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา และมีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูล ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ (interview research) และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (document research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในประเด็นต่าง ๆ ในรูปแบบการพรรณนาไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผลการศึกษา

1. สภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท

ชุมชนบ้านเนินขามเป็นที่ราบลุ่มและที่ราบสูงเชิงเขาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ในเขตส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ปลูกพืชไร่ พื้นที่ปลูกอ้อย พื้นที่ป่าแดงเสื่อมโทรม และพื้นที่หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลเนินขามประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา รับจ้าง และทอดผ้า

คนในชุมชนบ้านเนินขามเป็นชาติพันธุ์ลาวเวียง อพยพมาจากเวียงจันทน์ สปป. ลาว เมื่อสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวลาวถูกกวาดต้อนมาเป็นจำนวนมาก และได้ตั้งรกรากกระจายอยู่ในหลายจังหวัดของภาคกลางและอีสานตามเส้นทางอพยพ ในอดีตชุมชนบ้านเนินขามได้ตั้งอยู่ที่บ้านโคกขาม จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อครอบครัวเริ่มขยาย การทำมาหากินเริ่มลำบากก็ได้อพยพมาเรื่อย ๆ จนมาอาศัยที่หัวตอก่อน จากนั้นเกิดเพลิงไหม้ในบริเวณนั้น จึงได้อพยพอีกครั้งมาที่ตำบลเนินขาม มีเรื่องเล่าว่าในอดีตมนุษย์จะเลือกแหล่งที่พักอาศัยบริเวณที่เป็นแหล่งน้ำ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์จึงได้เลือกตั้งชุมชนที่นี้และพื้นที่บริเวณนี้เพราะมีต้นมะขามเยอะ จึงเรียกชื่อบริเวณนี้ว่า “โคกขาม” แล้วชื่อเพี้ยนมาถึงปัจจุบัน จึงเรียกว่าเนินขาม ซึ่งมีประเพณี ชุดประจำถิ่น อาหารท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ชุมชนบ้านเนินขามได้มีการก่อตั้งชมรมต้นกล้าลาวเวียงขึ้น โดยกิจกรรมในชมรมจะสอนให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาถิ่นลาวเวียง เรียนรู้การทำอาหารท้องถิ่น เพื่อเป็นวิทยารในกิจกรรมของชุมชน สิ่งที่เกิดต่อเนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวคือ มีแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ขึ้น ส่งผลทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในกิจกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมและการทอดผ้าลาวเวียงมากยิ่งขึ้น โดยครูวันเพ็ญมีพื้นฐานการช่วยงานจากกลุ่มต้นกล้าลาว

เวียงอยู่แล้วและได้ตั้งชื่อชมรมนี้ว่า “ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเนินขาม” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ชุมชนบ้านเนินขาม มีลักษณะเด่นในเรื่องของวัฒนธรรมลาวเวียง ที่มีลักษณะเด่นทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สามารถนำทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมมาเป็นจุดดึงดูดใจในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

2. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท

จากการศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขามแบ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมออกได้ 5 ด้าน คือ

1. ด้านศิลปหัตถกรรม ผ้าทอชุมชนบ้านเนินขามเกิดจากการทอผ้าถุง เพื่อใส่ในชีวิตประจำวัน เป็นการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมการทอผ้าไหมและผ้าฝ้าย การย้อมสีผ้าจากธรรมชาติ และภูมิปัญญาในการทอผ้าจากบรรพบุรุษชาวลาวเวียงมากกว่า 150 ปี โดยส่งผ่านสืบลายผ้าที่คงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของลาวเวียง ได้แก่ ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิดตีนจก ลายผ้าโบราณบนผืนผ้าสีดำและแดง โดยในปัจจุบันชุมชนบ้านเนินขามได้มีการคิดค้นลายช่อใบมะขามเป็นลายผ้าใหม่ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนเนินขามได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีการประยุกต์ใช้เส้นไหมสีสดสีเพื่อความทันสมัยเข้ากับยุคสมัยในปัจจุบันบนพื้นฐานมรดกวัฒนธรรมผ้าทอชาวลาวเวียงที่โดดเด่นในเรื่องความประณีตในการทอและการเย็บด้วยมือ เครื่องจักสานมรดกภูมิปัญญาของชาวนเนินขามที่สร้างสรรค์เครื่องใช้อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันจากวัสดุพื้นถิ่น ผ่านการ จัก สาน ถัก ได้แก่ ข้องดักปลา สุ่มไม้ไผ่สาน และการกองหญ้าแฝกเพื่อใช้ในการมุงหลังคาที่พักอาศัย

2. ด้านอาหารและโภชนาการ ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติด้านวัตถุดิบ

ผนวกกับมรดกภูมิปัญญาที่ชาวนเนินขามได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงปรากฏเป็นเมนูอาหารของชาวลาวเวียงอันเป็นเมนูเอกลักษณ์ ได้แก่ แก้วหม้อหรือแก้วหมู เป็นอาหารประเภทน้ำพริกที่ชาวลาวนิยมทำกินในครัวเรือน ลักษณะคล้ายน้ำพริกอ่อนทางภาคเหนือแต่ไม่ใส่มะเขือเทศ

3. ด้านเทศกาลและงานประเพณี ชาวนเนินขามมีปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ผสมผสาน ทั้งยึดหลักคำสั่งสอนตามพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้ทำความดี มีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนและปฏิบัติตามความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ผีบรรพบุรุษ ทำให้ชุมชนบ้านเนินขามกลายเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมจึงมีเทศกาลและงานประเพณีที่มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะสะท้อนถึงความเชื่อ จิตวิญญาณ วิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ จึงเกิดเป็นเทศกาลและงานประเพณีตามปฏิทินจันทรคติไทยได้ดังนี้ เดือนสองเทศกาลปิดทองหลวงพ่อบุญมาลี พระพุทธรูปเก่าแก่ของชุมชนเนินขาม เดือนสามเทศกาลงานบุญข้าวจี๋ ข้าวหลาม เดือนสี่ ประเพณีกินดอง (งานแต่งงานแบบชาวลาวเวียง) เดือนห้า ประเพณีสงกรานต์ ก่อกองทราย แต่งกายพื้นเมืองร่วมขบวนแห่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน เดือนหก มี 2 ประเพณี คือ ประเพณีแห่นางแมวขอฝน โดยแห่จากป่าไปยังศาลนางเพี้ย และประเพณีทำบุญกลางบ้าน เป็นประเพณีที่มาจากคนในสมัยก่อนนั้นจะไปทำนา ซึ่งอยู่ไกลบ้านจึงเกิดประเพณีที่ขึ้น เพื่อปกป้องรักษาให้ปลอดภัย โดยแต่ละหมู่บ้านจะนิมนต์พระมาตอนเย็นที่กลางหมู่บ้านเพื่อมาสวดมนต์ ตอนเช้ามีการเลี้ยงอาหารและมีการปันหุ่นไล่กระต๊อ เช่น มีจำนวนคนที่บ้าน หรือมีสัตว์จำนวนเท่าไรก็ปันมาไล่กระต๊อ เป็นความเชื่อ เพื่อให้ปกป้องรักษาคนในบ้านและมีการหว่านทรายรอบหมู่บ้าน ลาวเวียงจะมีความเชื่อทั้งพุทธและไสยศาสตร์ผสมกัน เดือนแปด ประเพณีเข้าพรรษา เดือนสิบ เทศกาลสารทเดือนสิบของชาวลาวเวียง ร่วมกันกวนกระยาสารท แจกข้าวคาวหวาน ห่อไส้ใบตอง โดยมีพระภิกษุสงฆ์ตักลงผีบรรพบุรุษมารับส่วนบุญส่วนกุศล เดือนสิบเอ็ด เทศกาลออก

พรรษา ตักบาตรเทโว ชาวบ้านร่วมกันแห่ข้าวพันก้อน ข้าวเหนียวสาคุ โดนปั้นก้อนข้าวในการบูชาคาถาพันในงานเทศกาลมหาชาติ และเดือนสิบสองประเพณีลอยกระทง นอกจากประเพณีที่เกี่ยวข้องกับงานเทศกาลแล้ว ชุมชนเนินขามยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตคือ การบายศรีสู่ขวัญ

4. ด้านการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตของชาวลาวเวียงเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมเป็นหลัก จึงเกิดภูมิปัญญาที่สะท้อนถึงสังคมการเกษตร ได้แก่ การขุดบ่อน้ำในชุมชนเพื่อนำน้ำมาใช้ในการเกษตร การสร้างยุ้งข้าว และการดำข้าวเปลือก อีกทั้งยังได้รับการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาด้านดนตรีผ่านแคนเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวลาวเวียง รวมถึงการสร้างบ้านใต้ถุนสูงเพื่อสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ

5. ด้านภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาลาวเวียงถึงแม้ว่าในปัจจุบันชุมชนเนินขามมีภาษากลางเป็นภาษาราชการ แต่ชุมชนบ้านเนินขามยังใช้ภาษาลาวเวียงเป็นภาษาสื่อสารกันในห้องถิ่นและมีการอนุรักษ์ภาษาถิ่นด้วยการสอนภาษาลาวเวียงแก่เยาวชนรุ่นใหม่ โดยภาษาลาวเวียงนี้ สำเนียงพูดคล้ายกับภาษาอีสาน แต่จะมีสำเนียงเหนือ เนื่องจากกลุ่มชาวลาวเวียงเคยตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดสุพรรณบุรี บริเวณเมืองอุทองมาก่อน แล้วอพยพมายังบริเวณชุมชนเนินขามในพื้นที่ปัจจุบัน ส่งผลให้มีการผสมผสานสำเนียงภาษาของชุมชนบ้านเนินขามมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

กล่าวสรุปได้ว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนเนินขามมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวควรค่าแก่การรักษาไว้ โดยในปัจจุบันมีการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นผ่านโครงการก่อการดี เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ ได้แก่ กิจกรรมถ่ายทอดความรู้เรื่องอาหารถิ่น กิจกรรมรณรงค์การแต่งกายด้วยเสื้อจูปหม้อกับผ้าซิ่น กิจกรรมโรงเรียนชาวนาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร ทำนา ไร่ อ้อย มันสำปะหลัง เป็นต้น

จากการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมลาวเวียงที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสการท่องเที่ยววิถีใหม่เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ตามชุมชนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวไม่มาก สร้างประสบการณ์จากการลงมือทำผ่านกิจกรรมของชุมชนที่ออกแบบให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับชุมชนและสามารถท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ดังนี้

3. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจักรยานในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท

จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยได้ร่วมทดลองเส้นทางในครั้งนี้ โดยเส้นทางเป็นแบบ 2 วัน 1 คืน โดยคำนึงถึงเส้นทางที่สั้นที่สุดและเหมาะสมที่สุด นอกจากนี้ได้สำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนบ้านเนินขามสามารถสรุปเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ 7 สถานที่ดังนี้

วันที่หนึ่ง พบกันที่จุดนัดพบ 1) วัดเนินขาม : สักการะหลวงพ่อบุญทมาลีศรีเนินขาม พระพุทธรูปสำคัญของชุมชนบ้านเนินขามที่ให้ความศรัทธา ณ วัดเนินขาม เพื่อความเป็นสิริมงคล และชมศาลาร้อยเสาเป็นศาลาที่สร้างมาคู่กับวัดเนินขาม ศาลาที่ใช้เสาท่อนเดียวยาวตลอดไม่มีการต่อ ไม่ใช้ตะปูหรือน็อต มีเสา 93 ต้น ใช้การเข้าไม้แบบโบราณ จากนั้นนักท่องเที่ยวรับจักรยานเพื่อปั่นไปยัง 2) บ้านโบราณร้อยปี : เป็นบ้านโบราณของชุมชนบ้านเนินขามที่ยังหลงเหลือให้คนรุ่นหลังได้ชม เป็นบ้านใต้ถุนสูงเป็นสถานที่ทำกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวได้ทำ “ขนมเกีย” นอกจากนี้บริเวณรอบ ๆ บ้านปลูกด้วยผักสวนครัว ผลไม้ ไร่ ไร่รับประทานตลอดปี บนบ้านโบราณร้อยปีจะมีรูปภาพติดฝาผนังที่สามารถบอกเรื่องราว

ในอดีตของชุมชนบ้านเนินขามได้เป็นอย่างดี และระดับผนังด้วยงอบ กระบุง ที่ตกแต่งอยู่บนฝาผนังไว้เป็นจุดถ่ายรูปให้กับนักท่องเที่ยว พร้อมร่วมทำกิจกรรม “แจ่วหม้อ” อาหารพื้นถิ่นของชาวลาวเวียง เพื่อเป็นอาหารกลางวันสำหรับนักท่องเที่ยว หลังจากรับประทานอาหารกลางวันเรียบร้อยแล้ว นักท่องเที่ยวจะปั่นจักรยานไป 3) ศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอลาวเวียง : ชมผ้าทอลายช่อใบมะขาม ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนลิขสิทธิ์อันเป็นลายเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนบ้านเนินขาม เรียนรู้การเย็บเสื้อจุ่มหม้อที่เกิดจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาพื้นถิ่นโบราณ และเรียนรู้วิธีการเย็บยำน้อยที่มีเอกลักษณ์การเย็บเฉพาะของลาวเวียง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้นำกลับไปเป็นของที่ระลึก และปั่นจักรยานไปยัง 4) ศูนย์การเรียนรู้การเกษตร/ โรงเรียนชาวนา : เรียนรู้กรรมวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว พร้อมชมการสาธิตและร่วมทดลองการนำข้าวใส่บรรจุภัณฑ์ เพื่อการจำหน่ายเป็นสินค้าของชุมชน ชมศูนย์การเรียนรู้การเกษตรและถ่ายรูปกับบรรยากาศท้องนา กับสะพานไม้ที่ทอดยาวลงสู่พื้นนาพร้อมพ่อนคลายความเมื่อยล้าด้วยการทำกิจกรรมสปามือ-เท้า ด้วยสมุนไพรที่หาได้ในชุมชนเมื่อถึงเวลาพลบค่ำ นักท่องเที่ยวได้เข้าพัก ณ 5) โฮมสเตย์ชุมชนบ้านเนินขาม : เป็นบ้านของสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ และรับประทานอาหารเย็นหรือที่เรียกใน

ภาษาลาวว่า “พาแลง” พร้อมการชมการแสดงดนตรี และพ่อนรำพื้นบ้าน รับประทานอาหารเย็น พร้อมพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง ตักบาตรบริเวณด้านหน้าโฮมสเตย์ รับประทานอาหารเช้า ณ โฮมสเตย์ เราจะเริ่มปั่นจักรยานสัมผัสบรรยากาศยามเช้าไปยัง 6) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ : เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่เคยเหือดแห้งเป็นบ่อน้ำที่หล่อเลี้ยงคนทั้งชุมชน และชุมชนใกล้เคียง คนที่นี่เรียกว่า “ถ่ง” เป็นบ่อน้ำแร่ น้ำมีสีฟ้า ใช้มาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ต่อมาได้ชักชวนชาวบ้านไปขุดเพิ่ม ซึ่งชาวนเนินขามเรียกว่า “แก้วสามประการ” จะฤดูไหนน้ำก็ไม่แห้ง แต่อาจมีน้ำไหลเข้าบ้างแต่มิใช่ตลอดปี ส่าง คือบ่อ ถ่ง คือกลางทุ่ง (มาจากภาษาลาว) แปลรวม ๆ คือ บ่อน้ำกลางทุ่ง จากนั้นเดินทางต่อไปยัง 7) บ้าน 5 สาว : ชมการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวลาวเวียง ว่าทำไม 5 สาวจึงมีอายุยืนยาวจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งบ้านสาวโสด 5 สาว เป็นบ้านดั้งเดิมมีขัวข้าวโบราณได้รับการอนุรักษ์ไว้ ร่วมกิจกรรมดำข้าวเรียนรู้วิถีชีวิตชาวนาบ้านเนินขาม และปั่นจักรยานไปยังโฮมสเตย์ เพื่อเช็คเอาท์ และปั่นจักรยานไปยังจุดนัดพบวัดเนินขาม เพื่อเดินทางกลับ

ดังนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านเนินขามได้ ดัง Figure 1

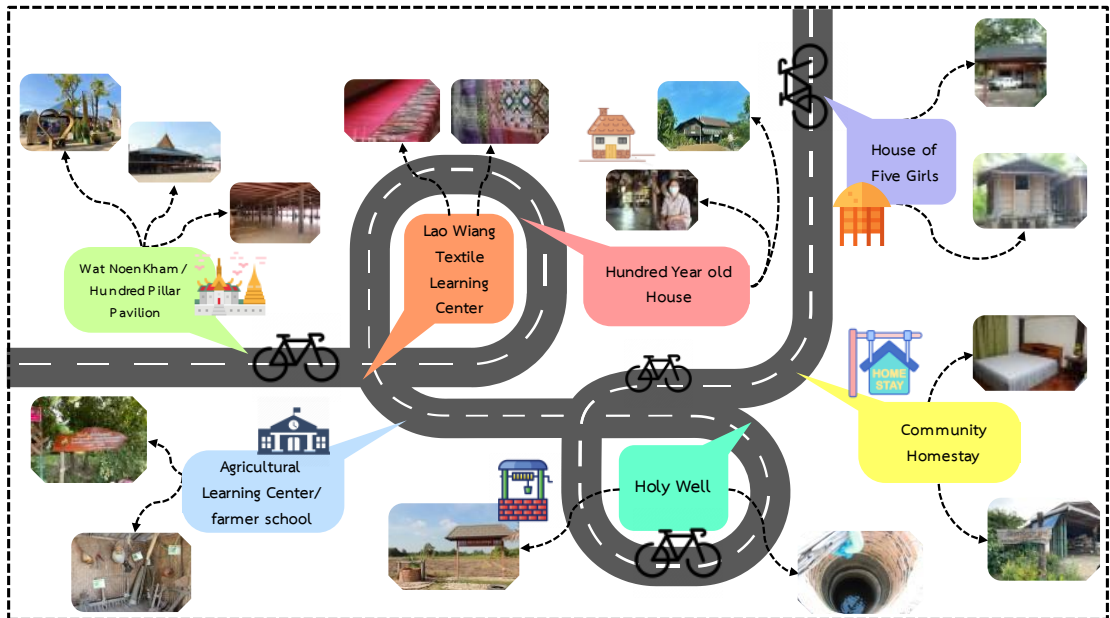

Figure 1. A Creative cultural heritage tourism trail

ผู้วิจัยได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท โดยใช้ชื่อว่า ท่องเที่ยวชุมชน สัมผัสมนต์เสน่ห์ “ลาวเวียง” และได้ดำเนินการคัดเลือกผู้ที่สามารถให้ข้อมูลและมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างดี และเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนบ้านเนินขาม อีกทั้งผู้วิจัยได้ร่วมทดลองเส้นทางในครั้งนี้ด้วยเส้นทางที่สั้นที่สุดและเหมาะสมที่สุด เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับสถานประกอบการที่พักโฮมสเตย์และชุมชนได้อย่างทั่วถึง

วิจารณ์

ผลการจากงานวิจัยเรื่อง การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม OTOP นวัตกรรมที่ยั่งยืนของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท สามารถวิจารณ์ได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท สอดคล้องกับ Anusuren and Lowatcharin (2019) ได้กล่าวว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม ภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีผลสัมฤทธิ์ในบางพื้นที่ อันเนื่องมาจากศักยภาพในแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน แต่ในภาพรวมทั้ง 4 หมู่บ้าน มีการสร้างอาชีพและเกิดรายได้ให้กับคนในชุมชน ด้วยทรัพยากรทั่วไปด้านกายภาพของชุมชนบ้านเนินขาม จึงก่อให้เกิดเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

2. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท เป็นต้นทุนสำคัญในการดำเนินการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเนินขาม ซึ่งสอดคล้องกับ Siricharoen and Sriplang (2017) กล่าวคือจากการออกแบบและทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม “เที่ยวไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์” สามารถแบ่งองค์ประกอบที่สำคัญได้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชาติพันธุ์ 2) ด้านประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และโบราณวัตถุ 3) ด้านสถาปัตยกรรม 4) ด้านประเพณี วัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5) ด้านวิถีชีวิต และ 6) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยถือได้ว่าต้นทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชนต่าง ๆ ได้

3. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจักรยานในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท จากการศึกษาข้อมูลและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนบ้านเนินขามทั้งในเรื่องของภาษาลาวเวียง อาหารพื้นถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสชุมชนบ้านเนินขาม โดยใช้ชื่อโปรแกรมท่องเที่ยวนี้ว่า ท่องเที่ยวชุมชน สัมผัสมนต์เสน่ห์ “ลาวเวียง” ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prakobkit (2021) กล่าวคือ ได้นำลักษณะวิถีของการดำเนินชีวิตและการผลิตผลงานสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์ มีความโดดเด่นจากผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเป็รูปแบบการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ออกแบบสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 7 สถานที่ คือ 1) วัดเนินขาม/ ศาลาร้อยเสา 2) บ้านโบราณร้อยปี 3) ศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอลาวเวียง 4) ศูนย์การเรียนรู้การเกษตร/ โรงเรียนชาวนา 5) โฮมสเตย์ชุมชนบ้านเนินขาม 6) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และ 7) บ้าน 5 สาว

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านเนินขามมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว นำไปสู่ปัจจัยที่

สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนชีวิตวิถีถัดไป (Next Normal) ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Susaraporn and Ariya (2021) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปกติใหม่ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อระยะเวลาในการเดินทาง กิจกรรมที่น่าสนใจ รวมถึงความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย

สรุป

จากผลการศึกษาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ผู้วิจัย พบว่า ชุมชนบ้านเนินขามมีศักยภาพทางมรดกวัฒนธรรมลาวเวียงที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสการท่องเที่ยววิถีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวสามารถใช้เส้นทางจักรยานท่องเที่ยวชุมชน ไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้ตามอัธยาศัยและเข้าถึงได้ง่าย มีสถานที่ท่องเที่ยวจัดไว้เยี่ยมชม 7 สถานที่ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาสัมผัสการท่องเที่ยววิถีใหม่ และต้องการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้โปรแกรมนี้นี้เป็นประโยชน์และสร้างคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านเนินขามในมิติของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมลาวเวียง และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านธุรกิจท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- Anusuren, N. and G. Lowatcharin. 2019. An assessment of OTOP Nawatwithi community based tourism under the Thai Niyom Yangyuen Program in Khon Kaen province. Journal of Buddhist Education and Research 5(2): 205-221. (in Thai)
- Prakobkit, P. 2021. Model of cultural tourism based on local wisdom in Khlong

- Thepha basin, Songkhla province. Journal of Community Development and Life Quality 9(1): 87 – 96. (in Thai)
- Sangsawangwatthana. T., Nidchchanun. S. and Bodeerat. C. (2020). "New Normal" A new way of life and adaptation of Thai people after Covid-19 : Work Education and Business. Journal of Local Governance and Innovation: 4(3) : 371-386. (in Thai)
- Siricharoen, T. and N. Sriplang. 2017. The designing of cultural-based tourism route of Thai-Lom lifestyles “Thai Lom – a quiet and charming town”. PP.472-480. In: Proceedings of the 4th Phetchabun Rajabhat University National Conference. Phetchabun Rajabhat University, Phetchabun. (in Thai)
- Sirilapanan, S. 2020. Effectiveness of driving the tourism attractions strategy according to the Thai-way-of-life identity. Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University 7(2): 1-13. (in Thai)
- Sirivejjabhandu, A. 2021. Community-based tourism in new normal way during the COVID-19 crisis: A case of Nong Ha community, Huai Thap Than district, Sisaket province. Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University 12(1): 58-75. (in Thai)
- Sriboonruang, P. and C. Pimonsompong. 2021. The development of high value tourist destination for high value tourists in Thailand. Journal of Southern Technology 14(1): 1-13. (in Thai)
- Tangtenglam, S. and Pongpanich, A. 2021. Factors Affecting the Selection of New normal Thai Travel. Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences. 4(1) January-April 2021: 12-24. (in Thai)
- Teanthaworn, Y. 2020. Community Participation and Development of Historical Site in Sankaburi District, Chainat Provine. Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University 12(2): 293-308. (in Thai)